

MEGEMLEKEZÉS

1903—1980.

Soó REZSŐ a magyar és nemzetközi botanikai tudománynak kimagasló vezéralakja, Székelyudvarhelyen 1903. augusztus 1-én született székely családból. Már gyerek korától utolérhetetlen becsvággyal és energiával száguld meredeken ívelő pályáján. 14 éves korában kezdi meg gyűjtéseit (növények, bélyegek) és 17 éves korában megjelenik első publikációja. Magasra törő ambíciói szakadatlanul és fáradhatatlanul újabb és újabb alkotásokra sarkallják. Kolozsváron kezdett iskoláit a budapesti egyetemen folytatja, mint az Eötvös Kollégium tagja 1925-ben kitűnő eredményű tanári szakvizsgát, valamint summa cum laude doktorátust tesz (növénytan, ásványközzetan, kémia). 1926-ban sub auspiciis doktorrá avatják; értekezése a „saisonpolymorphismus” fajkeletkezési problémáját oldja meg.

Első könyve az erdélyi magyar iskolák számára írt növénytan volt (1926). 1925—27-ig a berlini Collegium Hungaricum tagja; Dahlenben a Botanikai Intézetben és Botanikus Kertben dolgozik; előadásokat tart a Botan. Verein d. Provinz Brandenburg-ban. Ekkor kezdi meg külföldi tudományos intézeteket látogató útjait és botanikai exkurzióit.

1927—29. a tihanyi Biológiai Kutatóintézet adjunktusa. 1929 végén 27 éves korában elnyeri a Debreceni Egyetem Növénytani Tanszékét. Megszervezi az egyetemi Növénytani Intézetet és Botanikus Kertet. Itt válik számára lehetővé, hogy új irányzatként kialakítsa cönológiai- és ökológiai „iskoláját”, mely csakhamar az országhatáron túl is mint Soó-féle cönológiai iskola vált ismertté. 1935-ben hivatalos kiküldött az amszterdami botanikai kongresszuson, 1936—37-ben bölcsészkarai dékán, 1939-ben félévig vendégprofesszor Königsbergben.

Debrecenben az Alföld természetvédelmének harcosa, az Ő nevéhez fűződik Bátorliget rezervációjának létesítése. Mint a debreceni Tudományos Társaság természettudományi osztályának titkára annak folyóiratát a „Tisia”-t szerkeszti, ezenkívül saját intézeti folyóiratot ad ki az *Acta Geobotanica Hungarica*-t (1936—1949).

1940 őszén a kolozsvári egyetemre a növényrendszertan tanárává nevezik ki s egyben a Botanikus Kert és az Erdélyi Múzeum Növénytárának igazgatója. 1945 őszén átélve Budapest ostromát visszatér Debrecenbe és újra átveszi régi intézetét. Kolozsvárott megindított új kiadványsorozatai (a *Scripta Botanica Museum Transsilvanici* 3 kötet, *Fontes Florae Hungaricae* 2 kötet) megszakadnak, de az intézeti *Acta* és a Magyar Flóraművek továbbra is megjelennek. Növényföldrajza mint egyetemi tankönyv a felszabadulás után megjelent első természettudományi munkák egyike volt.

1947-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választja. Az Akadémia megbízásából Jávorka Sándorral Magyarország növényvilága kézikönyvét állítják össze (1951), ennek alcíme „Magyarország vadontermő és termesztett növényeinek meghatározója, ökológiai és gazdasági útmutatója”, melyet Jávorka Sándor flóraművei alapján a magyar botanikusok közreműködésével írt. E kollektív munka olyan kézikönyv hiányát pótolta, mely nemcsak a szakembereknek, hanem mindazok számára megadja a növényekről a sokoldalú ismereteket, akik hivatásuk vagy munkájuk során a növényvilággal foglalkoznak és számukra lehetőséget nyújt a Magyarországon termő és termesztett növények és életfeltételeik megismerésére.

1951-ben a Tudományos Akadémia rendes tagjává választja, a Biológiai Osztály elnöke (1952—53). 1951-ben Kossuth-díjat kap „a magyar növény-tani kutatásban és szervezésben kifejtett kimagasló érdemeiért”. A Vallás- és Közoktatási Minisztérium megbízásából 1952-ben „Fejlődéstörténeti Növényrendszertan” tankönyvet ír, melyért újból Kossuth-díjat kap 1954-ben.

1952—55-ig a Budapesti Egyetemen is előad, majd 1955-től 1969-ig az ELTE Növényrendszertani-Növényföldrajzi Tanszék és Botanikus Kert igazgató professzora.

Nagyszámú tanulmányai, monográfiái közül kiemelkednek *Orchideae* feldolgozásai. Ő az európai *Orchideae*k egyik legjobb specialistája. Elkészíti a *Flora Europaea* számára több *genus* korszerű feldolgozását.

1964-től készült el a 6 kötetes közel 4000 oldal terjedelmű „Magyar flóra és vegetáció, rendszertani, növényföldrajzi kézikönyve”, mely világ-irodalmi viszonylatban is a legrészletesebb mikroszisztematikai-cönológiai flóramű. Benne kritikai szintézisben foglalja össze a magyar flórakutatásnak több évszázados eredményeit és a magyarországi növénytakaró fajokra bontott adatait.

Már erősen betegeskedése alatt készült több mint 10 szakember közreműködésével az 1978-ban megjelenő „Bibliography of Hungarian Synecolo-

gical Scientific Literature 1900—1972” c. munkája. Ez magába foglalja közel 3/4 évszázad növény és állatökológiai és cönológiai irodalmunkat, valamint a magyar bioklimatológiai, talaj- és hidrobiológiai munkák teljességre törekvő felsorolását. Fontos áttekintést és segítséget ad több tudományterület számára.

Könyveinek, tanulmányainak részletezése helyett utalok a Soó Professzor 70 éves születésnapja alkalmából megjelent méltatásra*, (ahol életrajzi adatain kívül részletesen idézettek legfontosabb önálló könyvei, folyóirat és sorozat-publikációi; tanítványai száma, a róla elnevezett növények felsorolása stb.). Összefoglalásként csak néhány számadattal érzékeltetem páratlan gazdagságú alkotásait. Megjelent könyveinek száma 29, tudományos dolgozatainak száma 400-nál több és mintegy 3000 népszerű cikkek, előadások, ismertetések, útleírások, lexikon címszók tartoznak bibliográfiai adataihoz. Cikkei, előadásai 7 nyelven, 16 országban jelentek meg.

Külföldi útjai során bejárja egész Európát, eljutott Marokkóba, Egyiptomba, Anatóliába, Transkaukáziába, Szovjet Közép-Ázsiába.

Sikeres élete során külföldi és hazai elismerés is bőségesen jutott osztályrészül. A Magyar Tudományos Akadémián kívül a Kelet-Németországi Akadémia Leopoldino-Caroliniana is rendes tagjává választotta (itt is fél évig vendég professzorként működik). Tiszteleti tagja a Magyar Biológiai Társaságnak, a Botanikai Szakosztálynak, az Össz-szövetségi Botanikai Társaságnak, az osztrák, finn, bajor, bolgár, svéd társaságoknak. Alelnök volt több nemzetközi botanikai kongresszuson, 4 külföldi szakfolyóirat szerkesztőbizottsági tagja, és ezenkívül még számos társadalmi egyesületnek is tiszteletbeli tagja, ill. díszelnöke.

Nevét 50 növény viseli.

Kétszer kapott aranyfokozatú Munka Érdemrendet. 70. születésnapján a Debreceni Kossuth L. Tudományegyetem díszdoktorrá avatta. 1979-ben pedig Debrecen város díszpolgára lett.

Amilyen páratlan botanikai munkássága, olyan páratlan és lenyűgöző több irányú gyűjtési szenvedélye. Gyermekkorra óta gyűjtött herbáriumát, mely mintegy 50 000 lapból áll a Kolozsvári, ma Babes-Bolyai Egyetemnek ajándékozta.

Szoros szálak fűzték az irodalomhoz és képzőművészetekhez. Ezt bizonyítja a több mint 10 000 kötetből álló könyv gyűjteménye, a mintegy 80 000 lapból álló kisgrafikai gyűjteménye, mely világviszonylatban is a harmadik legnagyobb magánkézben levő gyűjtemény és birtokában volt a kb. 170 000 darabból álló bélyeggyűjteménynek is, mely szintén a legnagyobb és legértékesebb magánkézben levő ilyen jellegű gyűjtemény.

* Prof. Rezső Soó Academician on his Seventieth Birthday *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Tom. 19, 1—4 pp. III—XI. (1973).

Több írásában hivatkozott arra, hogy élete legfőbb eredményének és büszkeségének nem dolgozatait, gyűjteményeit tekinti, hanem azt, hogy iskolát nevelt és mintegy 60 biológus kutatót nevezhet tanítványának, akik közül számosan magas, sőt legmagasabb tudományos kvalifikációt is elértek.

Tanítványai és munkatársai iránt igényes volt. De a tudást, szorgalmat nemcsak igényelte, de értékelte is és munkatársai előre haladására büszke volt. Az emberi érintkezésben nem volt mindennapi mércével mérhető.

Életének mintegy hitvallásaként tekinti az általa eszményképnek tekintett Ady „Köszönet az Életért” c. versét, melyet így idéz:

„Az élet egyszeri kivételes szent örömmül adatik,
örülni kell az életnek és élni szépen,
szép alkotásokkal körülvéve”

Így élve Soó professzor alkotásaival a magyar botanikában korszakalkotó lett, a florisztikai korszakot lezárta, a cönológiai-ökológiai korszakot megnyitotta. Neve és emléke azonban nemcsak a botanikában maradandó, de sokoldalú egyéb tevékenységében, gyűjteményeiben is tovább él.

Saját magáról így vallott „Életem örök küzdelem volt önmagammal, feladataimmal, környezetemmel, a mind jobban fogyó idővel, erővel. Ám bevallom kis diákkorom óta rettenetes hiúság, ambíció gyötört, minél többet tenni, alkotni, gyűjteni.”. Hogy sikerült-e Ő maga adja meg a választ: „A sors megengedte az életcélom megvalósítását” ezt Ady versének szavaival így köszöni:

„És akármi is fog már jönni
Mielőtt végleg elmegyek
Meg fogom ezt szépen köszönni”

A vég 1980. február 10-én, életének 77. évében eljött és most búcsúzáskor mi is mindent köszönünk, mindent amit Soó professzor gazdag örökségként ránk hagyott, melyből még generációk egész sora sok tudás forrását lelheti kegyelettel Reá emlékezve.

MÁTHÉ IMRE